

Slika razdvojena pogledom dva oka: Žetelice kraj Zagreba, stereoskopska fotografija Josipa Koklja. 1903./1904.

IZLOŽBA – Postav »Stereoskopska fotografija na prijelomu XIX. u XX. stoljeće« u Muzeju grada Zagreba

ZAGREB I OKOLICA KAKVI SU NEKADA BILI

Stereoskopija je davna preteča filma i televizije / U doba najveće popularnosti između 1900. i 1914.

zagrebačkoj stereoskopskoj fotografiji pečat su dala četiri fotografa: Josip Kokalj, Vladimir Guteša, Alois Beer i Josip Otokar Fleischlinger

ZAGREB, 1. prosinca – Na prijelazu devetnaestog i dvadesetog stoljeća stereoskopske fotografije bile su vrlo popularne među Zagrepčanima. Stereoskopije počivaju na činjenici da ljudsko oko vidi tri dimenzije. Riječ je o parovima prividno jednakih slika, načinjenih posebnim fotoaparatom s dva objektivna međusobno razmaknutim oko 6,2 cm, koliki je obično razmak među zjenicama, a koje kada se postavle jedna na drugu i promatraju kroz leće daju dojam dubine prostora. Stereoskopija je bila onodobni optički masovni medij.

Bio je to modni hir, omiljeni sadržaj kućnih okupljanja i zabava. U tri dimenzije tako su bile zastupljene svakojake teme – portreti, pejzaži, mrtve prirode, komične i genre scene, putovanja, erotske scene... Pojavom razglednica, ilustriranih časopisa, a kasnije i kina stereoskopija je potonula u zaborav.

Tu davnu preteču filma i televizije

izložbom »Stereoskopska fotografija na prijelomu XIX. u XX. stoljeće« ovih dana oživljava Muzej grada Zagreba. Zahvaljujući voditelju fotografske zbirke MGZ Slavku Šterku do kraja godine može se vidjeti stotinjak takvih fotografija, sprave za snimanje i gledanje trodimenzionalnih slika te repliku velike »kaiserpanorame« – kružne drvene odaje sa stereoskopskim okularima za gledanje staklenih koloriranih stereoskopija, koje istodobno može promatrati 25 ljudi, a koja je davne 1860. stajala na tadašnjem trgu Harmacima. Izložbi potječu iz fundusa muzeja, a izložbu prati i dvojezični, hrvatsko-engljski katalog autora Slavka Šterka.

U doba najveće popularnosti između 1900. i 1914. zagrebačkoj stereoskopskoj fotografiji pečat su dala četiri fotografa: Josip Kokalj, Vladimir Guteša, Alois Beer i Josip Otokar Fleischlinger, fotografirajući ulice, ljude i događaje. S najviše radova predstavljen je Josip Kokalj, koji slika gradske ambi-

jente, ali najbolje radove ostavio je u prigradskim prizorima iz Šestina, Vrapča i savskog nasipa. Motivi Roma, djece koja se praćakaju u potocima ili šestinskih pralja dokumenti su koji, prema riječima autora izložbe, nude dragocjen materijal etnologima.

Alois Beer prikazuje elegantni, aristokratski Zagreb. Glavninu Gutešinih stereoskopskih snimaka čine zgrade u staroj gradskoj jezgri. Fleischlinger je bio službeni fotograf vojnih zbivanja, a poseban interes na slikama pokazuje za svečane događaje na ulici, poput uzlijetanja balona ili sportskih natjecanja.

»Prateći kroz djela ove četvorice fotografa njihov životni i umjetnički put, usporedo pratimo i opću povijest zagrebačke fotografije i njihov najznačajniji doprinos – vraćanje fotografije njezinu bitku – realizmu«, reći će Slavko Šterk u popratnom katalogu izložbe.

Martina Ivandić

KAZALIŠTE – Uz premijeru baleta »Giselle« Adolpha Adama u Sarajevu

POVRATAK BALETNE KLASIKE U SARAJEVO

Predstava u Narodnom pozorištu pružila vrhunski umjetnički doživljaj / Edina Papo uspješno spojila vlastiti ansambl i ansambl iz Bugarske te soliste iz Petrograda u jednu cjelinu i sve ih koreografski objedinili

Mladen Mordej Vučković

Premijerno izvođenje baleta »Giselle« Adolpha Adama je izvanredan događaj u kulturnom životu Sarajeva. S »Giselle« se obnavlja klasična baletna umjetnost u Narodnom pozorištu, koja ima tradiciju dugu od pola stoljeća. Predstava je pružila vrhunski umjetnički doživljaj, zahvaljujući vrlo dobrim solistima, solidnom ansamblu sastavljenome od dva različita ansambla i orkestru Sarajevskoj filharmoniji.

Premijera se dogodila točno 41 godinu nakon prvoga postavljanja »Giselle« u Sarajevu, kada su u glavnim ulogama plesali Katarina Kocka, Antun Marinić i Slavko Pervan, najistaknutiji umjetnici potekli iz sarajevskog baleta. Danas je situacija bitno različita nego nekad.

Ansambl je malen, pa mu je u pomoć pristigao Baletni ansambl operno-filharmonijskog društva iz Plovdive. Šefica baleta i koreografkinja Edina Papo morala je uložiti mnogo truda da bi se mogla izvesti tako zahtjevna predstava. Trebalo je spojiti vlastiti ansambl i ansambl iz Bugarske te soliste iz Petrograda u jednu cjelinu i sve ih koreografski objediniti.

Uigran par Tarasova – Batalov

Edina Papo diplomirala je baletnu akademiju »Vaganova« i specijalizirala koreografiju na konzervatoriju

»Rimski-Korsakov« u Petrogradu. Vodila je baletne ansamble u Rumunjskoj i Izraelu. Od 1999. šefica je Sarajevskog baleta, gdje je postavila niz neoklasičnih i modernih koreografija primjerenih veličini ansambala kao stalni dio repertoara. »Giselle« je postavila prema Perrotu, Coralliju i Petipau.

Sarajevski baletni ansambl, zahvaljujući trudu i zalaganju, te atraktivnim gostima doživio je topli prijem brojne publike i tako pokazao da ima budućnost i da publika voli i želi balet. Scena Slobodana Bobe Perišića i kostimi Amele Vilić su u tradicionalnom duhu »Giselle«. Dirigent Ion Iancu vrstan je poznavatelj te baletne partiture, što se itekako osjetilo i čulo u sviranju Sarajevske filharmonije.

Elvira Tarasova kao Giselle i Andrei Batalov kao Albrecht uigrani su par koji dobro funkcionira. Elvira Tarasova kao prvakinja Marijinskog teatra u Petrogradu pleše brojne glavne uloge u velikim klasičnim baletima. Ona je svakako izdanak dobre ruske škole s dobrim adagiom i sigurnim balansom. Giselle je plesala tehnički sigurno, vrlo uvjerljivo u dočaravanju zanesene mlade djevojke u prvom činu, te je bila vilinski nestvarna u drugom činu.

Andrei Batalov također je završio rusku Akademiju baleta »Vaganova« i prvak je Marijinskog teatra. Često je gostovao u inozemstvu. Bio

je pouzdan partner Elviri Tarasovoj, s vrlo visokim skokovima i finim, nečujnim doskocima i sigurnim pirueta-ma.

Šarmantri pas de deux

Više se iskazao u drugom činu sa svojim tehničkim umijećem nego u prvom činu, koji je glumački zahtjevniji. Iz Petrograda je također došao Aleksandar Kurkov, zaslužni umjetnik Rusije. Njegova je uloga više glumačka nego plesna, ali je ostvario izražajnog Hilariona.

Mia Prašo čisto je i precizno otplesala Myrthu uz pratnju dvije vilise Belme Čečo i Galine Gesheve Getove. Seljački pas de deux u prvom činu šarmanтно su izveli Dalija Imanić, solistica Baleta Narodnog pozorišta u Beogradu, i Mihail Mateescu. Ostale likove solidno su zaokružili Dajana Popović kao Majka, Marcel Munteanu kao Vojvoda, Daniela Knežević kao vojvodkinja Bathilda i Jesenko Matković pleše brojne glavne uloge u velikim klasičnim baletima. Ona je svakako izdanak dobre ruske škole s dobrim adagiom i sigurnim balansom. Giselle je plesala tehnički sigurno, vrlo uvjerljivo u dočaravanju zanesene mlade djevojke u prvom činu, te je bila vilinski nestvarna u drugom činu.

Andrei Batalov također je završio rusku Akademiju baleta »Vaganova« i prvak je Marijinskog teatra. Često je gostovao u inozemstvu. Bio

VIJESTI

Stoljeće u drami

DUBROVNIK, 1. prosinca – Kazalište Marina Držića na svojoj sceni »Noćnik«, koja je od proteklog ljeta i stalni izložbeni prostor, predstavilo je novi programski sadržaj usko vezan za prošlostoljetnu dubrovačku kazališnu praksu. Izložbom »Drama 20. stoljeća na sceni Kazališta Marina Držića« dan je pregled nekih najznačajnijih ostvarenja dubrovačke profesionalne kazališne kuće kroz nekoliko desetljeća prošlog stoljeća uz izvedbe dramskih autora 20. stoljeća. Odabirom plakata, fotografija, kostima, scenskih rekvizita, sačuvanih dijelova scenografije i drugih dokumenata i artefakata složena je izložba koja dubrovačku kazališnu publiku podsjeca na povijest Kazališta Marina Držića, poznata redateljska imena i glumce koji su stvarali tu povijest. Izložbu su otvorile njene autorice, ravnateljica KMD-a Mira Muhoberac i voditeljica kazališne knjižnice dubrovačkoga kazališta Nikolina Jovanović. D. M.

Akvareli moslavačke nošnje iz 1837.

KUTINA, 1. prosinca – Vlastelin Sandor Erdödy je sa svoga velikaškog imanja rado odlazio među običan puk i ovjekovječio ga svojim likovnim darom. Od 25. svibnja do 12. lipnja 1837. rukom toga vlastelina nastao je danas dokumentarno vrijedan 31 akvarel s moslavačkog, varaždinskog i mađarskog područja. Zahvaljujući likovnoj mapi »Akvareli Sandora Erdödyja« javnosti se u 16 njegovih radova pokazao način pučkog moslavačkoga odijevanja iz 1837. godine. Mapu je izdao Muzej Moslavine Kutina, a tekstom i oblikovanjem priredila Slavica Moslavac. Akvareli se čuvaju u Savaria muzeju u Szombathelyju u Mađarskoj. Više od polovice (16) čine moslavačke pučke odjevne teme, od čega 12 žensku narodnu nošnju. D. P.

GLAZBA – Zagrebačka filharmonija u KD Vatroslav Lisinski

AUTORITET I ZNANJE

Maestro Dešpalj je uz dirigiranje studirao kompoziciju u razredu Stjepana Šuleka, te je tijekom svoje dirigentske karijere često i s velikim uspjehom predstavljao upravo Šulekova djela.

ZAGREB, 1. prosinca – Zagrebačka filharmonija je u petak u KD Vatroslav Lisinski pretplatnicima Bijele oktave predstavila lijep program pod ravnanjem svojega nekadašnjeg šef-dirigenta Pavla Dešpalja. Maestro Dešpalj je uz dirigiranje studirao kompoziciju u razredu Stjepana Šuleka, te je tijekom svoje dirigentske karijere često i s velikim uspjehom predstavljao upravo Šulekova djela. Stoga je i na ovom koncertu uz predigru »Coriolan« Ludviga van Beethovena i »26. koncerta za glasovir i orkestar u D-duru« W. Amadeusa Mozarta u interpretaciji španjolskog pijanista Josepa Coloma u središtu pozornosti bila druga simfonija u D-duru »Eroica« Stjepana Šuleka.

Maestro Dešpalj je svojim autoritetom i znanjem izvukao iz orkestra maksimum koncentracije i zvučne kompaktnosti i izbalansiranosti. Stilski čista, emotivna

i pregledna bila je izvedba znamenite Beethovenove uvertire »Coriolan«, dok je koncepciju Mozartova »26. koncerta za glasovir u D-duru« autoritativno nametnuo vrsni pijanist Josep Colom, dobivši u pažljivoj pratnji orkestra dovoljno slobode i prostora za svoje zanimljivo muziciranje.

Naime, svoj »Krunidbeni koncert« Mozart je skladao za krunidbenu svečanost cara Leopolda II u Frankfurtu, a kako ga je sam izvodio nije u potpunosti ispisao klavirsku dionicu, već je improvizirao tijekom izvedbe. Stoga danas postoje različite interpretacije toga remek-djela, a najčešće se izvodi inačica Mozartovog učenika Johanna Nepomuka Hummela. No naš gost Josep Colom izvodio je vlastite, opširne i kičene kadence briljantnom tehnikom i lakoćom koja je čak mjestimice i izmicala kontroli tempa. Pa ipak ta je izvedba u velikoj mjeri odisa-

la Mozartovskom lakoćom, ljupkošću i svečanim ozračjem. Izvršni dojam o solistu zaokružio je i prekrasni doatak – polagani stavak popularne Mozartove »Sonate facile«.

Drugu simfoniju u D-duru »Eroicu« Stjepan Šulek je stvarao krajem Drugoga svjetskoga rata kao »protest protiv svake sile i nepravde, s dubokom vjerom u pobjedu istine i pravednosti«. To tehnički majstorski skladano djelo, klasične jasnoće i neoromantične izražajnosti u rukama je znalca maestra Dešpalja i motiviranog orkestra dobilo čvrste konture ispunjene uzbudljivim sadržajem snažnih impulsa i gradacija, punoga tona, diferencijalne dinamike i plastične melodike i polifonije. Publika je to impresivno djelo u reprezentativnoj izvedbi osjetila u punoj ljepoti i nagradila intenzivnim aplaudom.

Višnja Požgaj

Maksimum koncentracije i zvučne kompaktnosti: Josep Colom

Foto: Vjesnik/Ranko Marković

Golem uspjeh kod publike: »Giselle« u Sarajevu

Foto:Vjesnik/Fuad Fočo

PROJEKTI – Otvorena izložba »Le Corbusier prije Le Corbusiera« u New Yorku

STASANJE GENIJA ARHITEKTURE

Newyorška izložba posvećuje čitavu jednu dvoranu nizu putovanja mladog dizajnera Le Corbusiera koja je poduzimao između 1907. i 1917. – prolazio je Italijom, Njemačkom i Francuskom

NEW YORK, 1. prosinca – Na izložbi otvorenoj protekloga vikenda u jednom malom newyorškom muzeju posjetiteljima je približena priča o mladom švicarskom studentu Charlesu-Edouardu Jeanneretu koji je pod imenom Le Corbusier postao jedan od najvećih arhitekata svoga vremena, premda se dugo vremena lomio između slikarstva i arhitekture. Ponajviše zahvaljujući zakladi Le Corbusier iz Pariza, muzej Bard Graduate Center na Manhattanu, koji se specijalizirao za dizajn i dekorativnu umjetnost, mogao je prirediti izložbu pod nazivom »Le Corbusier prije Le Corbusiera« o mladim godinama toga autora.

Charles-Edouard Jeanneret rođen je 1887. u Švicarskoj. S 19 godina dobio je diplomu umjetničke škole i brzo ju pretečio u ugled kod pripadnika građanstva svoga gradića cr-

tajući njihove raskošne vile. Godine 1912. počeo je uklanjati krutu razliku između arhitekta i crtača prihvaćajući narudžbe bogatih stanovnika za izradu nacrtana namještaja namijenjenog njihovim vilama. Puno godina poslije, kad je već živio u Parizu, skicirao će namještaj čistih i modernih crta koji je kasnije ušao u povijest dizajna.

Newyorška izložba posvećuje čitavu jednu dvoranu nizu putovanja mladog dizajnera koja je poduzimao između 1907. i 1917. Prolazio je Italijom, Njemačkom i Francuskom; posjetio je Prag, Beč, Budimpeštu, Veneciju, Istanbul, Sienu i Firencu. U međuvremenu je crtao, slikao u ulju ili akvarelu, fotografirao i pravio bilješke koje će poslužiti za kasnije knjige. Le Corbusier nakon toga naprosto više nije prestajao pisati i izdavati. Među njegovih ukupno 40 djela

posebno se ističu ona s temom urbanizma koja prožimaju avangardne zamisli.

U knjizi »Urbanizam« iz 1925. piše: »Veliki je grad razmjerno nedavan događaj, ne stariji od 50 godina. Rast velikih gradova nadmašio je sva očekivanja. Industrijski i trgovački život koji se tomu prilagodava novi je fenomen koji donosi posvećujući preokret.« Opis njegovih ukusa i utjecaja iz mladosti omogućuje bolje shvaćanje razvoja Le Corbusierova stila te vezu njegova obožavanja klasicizma i naprednih zamisli na području urbanizma i dizajna.

Rastući ugled doveo je do njegova napuštanja Švicarske i odlaska u Pariz, gdje će mu karijera dobiti svjetski značaj. Poslije će uzeti francusko državljanstvo. Umrlo je 1965. u mjestu Roquebrune-Cap Martin na Azurnoj obali. (Hina/AFP)